

DR. SZABÓ ALAJOS

(negyedi)

1818–1904

Orvosdoktor, Zlamál Vilmos mellett előadósegéd 1846-tól; a Pesti cs. kir. Állatgyógyintézet 1851-ben létesült bonctani és élettani tanszékének első nyilvános rendes tanára, vezetője 1851-től 1884-ig, közben az intézmény igazgatója 1853-tól 1875-ig. Jeles szakíró, a *Magyar Néplap* (1856), a *Pesti Hírnök*, a *Századunk* (1867) című lapok alapítója, kiadója.

Szabó Alajos 1818. október 14-én született Negyed községben (Nyitra vármegye). A gimnáziumot részint Nagyszombatban, részint Pozsonyban végezte. Az orvosi tudományokat a Pesti Egyetemen hallgatta, ugyanitt kapta állatorvosi oklevelét is. A külföldi állatorvosi tanintézeteket saját költségén tanulmányozta. 1846. szeptember 29-én az állatgyógyintézethez előadói segédül nevezték ki. Sangaletti orvoskari vegytanár oldalán magát a kémiában is képezte, s a helytartótanáctól szabadalmat nyert rohicsi, Selters- és szódavíz gyártására. A jász-kun honvédszázalóhoz kapitányi ranggal főorvossá nevezték ki. Itt érte egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezése. Mint főorvost a honvédelmi kormány Pestre vezényelte. Itt Zlamállal együtt táborigorvosokat képeztek. Ezért 1850-ben mindkettőjüket a pesti Újépületben hadbíróság elé állították.

Szabó Alajos élete, működése szorosan összeforrott Zlamál Vilmoséval. Zlamálnak a szabadságharc idején, 1848-ban sikerült elérnie, hogy Szabó Alajost

a Pesti Egyetem Orvosi Karának nyilvános rendes tanárává nevezzék ki. Zlamál Vilmost a szabadságharc után, 1853. április 23-án állásából felfüggesztették, és Szabó Alajost bízták meg az akkor már Pesti cs. kir. Állatgyógyintézet igazgatói teendőinek ellátásával.

Működése idején az intézet új épületet kapott, az egyéves tanfolyam megszűnt, azt hároméves képzés váltotta fel. A hároméves tanfolyam 1857. november 16-án indult, amit Szabó falragaszokon, újságokban hirdetett meg. A hallgatók sikeres vizsga után diplomát kaptak. A végzett orvosok, sebészek és kovácsok a tanfolyamot két év alatt fejezheték be.

Szabó és Zlamál nem voltak azonos politikai nézeten. Zlamál Kossuthnak, Szabó Széchenyinek, majd Deáknak volt lelkes híve. Szabónak mégsem volt köze Zlamál, Galambos és Szokolay felfüggesztéséhez.

Szabó Alajos az 1850-es években a keleti marhavész leküzdési ügyében, az orvosi kar küldötteként, a kilenc vármegyéből álló soproni kerület orvosi és állatorvosi előadója volt. 1851. augusztus 10-én a Pesti cs. kir. Állatgyógyintézet nyilvános rendes tanárává nevezték ki az új bonctani és élettani tanszékre; intézményünk első bonctantanára tehát Szabó Alajos volt. 1853-ban, Zlamál felfüggesztése után, az állatgyógyintézet vezetését ideiglenesen ugyancsak őrá bízták. Mint igazgatónak sikerült elérnie, hogy a Múzeum körüti Kunewalderházat a Pesti cs. kir. Állatgyógyintézet számára megvásárolják. A Kunewalderféle nagy épület az orvosi kar zoológiai (Margó Tivadar), élettani (Csermák Nep János) tanszékeinek és sebészeti (Balassa János) és szülészeti (Semmelweis Ignác) klinikájának is otthona volt a ház bal oldali szárnyában. Az intézet jobb kapuja fölötti „Thierarztney Institut” feliratot 1860. december 4-én a „Pesti m. kir. Állatgyógyintézet” új magyar névre változtatták. Az előadásokat, amelyek addig magyar és német nyelven folytak, ezután csak magyarul tartották. A helyiséget jóval később technikai célokra adták át, és a tanintézet a Rottenbiller utcában kapott kényelmes hajlékot. Az 1859/1860-as tanévtől kezdve Szabó Alajos tenyésztés- és szülészettant is adott elő, Galambos Mártonnak 1872-ben bekövetkezett halálakor pedig rövid ideig tanította a kórbonctant is. 1863-tól kezdődően a törvényszéki állatorvostan előadója volt. Az 1867-ben Zürichben tartott III. Nemzetközi Állatorvos Kongresszuson, amely az egészségügyi hús-vizsgálat általános életbeléptetésével foglalkozott, a Pesti m. kir. Állatgyógyintézetet Szabó Alajos képviselte. 1867-ben tett felterjesztésében az ott hozott határozatoknak hazánkban való életbeléptetését javasolta.

Amikor 1875. szeptember 22-én a Pesti m. kir. Állatgyógyintézetet M. kir. Állatorvosi Tanintézetté szervezték, Szabó Alajost az intézet ideiglenes vezetése alól felmentették. Ekkor ő Rákospalotán elemi, polgári, gimnáziumi osztályokból álló, nyilvánossági jogú nevelő- és tanintézetet alapított.

1884-ben, 38 évi tanári működés után vonult nyugalomba, rákospalotai vilájában élt, ahol tanítványai gyakran meglátogatták.

Szabó Alajos tanár 1853-tól 1875-ig volt az állatgyógyintézet helyettes, majd megbízott igazgatója. Mint tanár és igazgató közmegebecsülésben, szeretetben részesült. Mindenki lelkiismeretes tanárnak, lelkes hazafinak, melegszívű embernek ismerte, sokan tanulták tőle az állatorvos-tudomány egyik legfontosabb alaptantárgyát, az anatómiát. Egyszerű, közvetlen, találó adomákkal és hasonlatokkal fűszerezett előadásait mindenki szerette. Minthogy már volt boncolóhelyisége, maceratóriuma, gyűjteménytára, a bonctan tanítására nagy gondot fordított, különösen akkor, amikor Nádaskay bonctani prosector lett. Ekkor Szabó Alajos felszabadult az élettan tanítása alól, és előadásait is csak egy nyelven kellett tartania. A tanév első félévében ismertette a szerveket, a szervrendszereket, ezeknek egymáshoz s az egész szervezethez való kapcsolatát, működését; tehát élettani vonatkozásokkal is átszőtte előadásait.

A szakirodalom területén az úttörők között volt. Munkái közül kiemelkednek: *A hasznos emlős házi állatok bontz és élettana*, *Hasznos emlős házi állatok életkor-isméje*, *A házi állatok bonczana*, *tekintettel az élettanra* című könyvei; foglalkozott továbbá a veszettséggel, a kehvel, szavatossági és egyéb kérdésekkel. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Társasága vándorgyűlései állandó központi választmányának tagja volt, s kötelességszerűen adott írást a társaság évkönyvei számára.

Az irodalom területén általános tanügyi, bizonyos vonatkozásban politikai kérdésekkel is foglalkozott; az ország érdekében tett fáradozásai nagyban növelték az érdemét.

Az 1840-es években az Országos Magyar Gazdasági Egyesület nagy súlyt helyezett arra, hogy az általa a nép számára kiadott naptárakban népszerű előadások is legyenek; e célból Szabó, Dr. Negyedi név alatt, felkérésre több állatorvosi és gazdasági cikket írt. 1856-ban *Magyar Néplap* címen, hetenként kétszer, rajzokkal megjelenő tudományos és politikai lapot indított, melybe ugyancsak Dr. Negyedi néven több állatorvosi és mezőgazdasági cikket írt. E lapot később *Pesti Hírnök* címmel politikai napilappá változtatta, s azt 1862-ben Török János publicistának engedte át. 1867-ben Klapka György tábornokkal és dr. Szentkirályi Mórral, Pest város polgármesterével *Századunk* címmel politikai lapot kezdeményezett, Ungváry Lajos szerkesztése alatt. A *Századunk* később egyesült a *Pesti Napló*val. Szabó a *Pesti Napló* belső munkatársa maradt még 15 évig, mialatt a rendes fővárosi rovaton kívül több gazdasági és állatorvosi tárcát írt a lapba.

A fővárosi közéletben is szerepet vállalt. A józsefvárosi, s később a belvárosi kerületben 25 éven át bizottsági tag volt; működésével elnyerte a fővárosi

polgárság bizalmát, s a kiegyezés alkalmával tagja lett Havas Ignác elnöklete alatt a polgárság által választott végrehajtó bizottságnak.

Negyedi Szabó Alajos több kitüntetést is kapott; így közhasznú tevékenysége elismeréséül az osztrák császári Ferenc József-rend lovagkeresztjét, továbbá saját kérelmére (38 évi tanári működés után) történt nyugalmaztatása alkalmából a királyi tanácsosi címet. Az 1886. évi porosz háború alatt megsebesült harcosok buzgó ápolása, helyzetük enyhítése, valamint a székesfővárosban dúló kolera-járvány idején érdemtelen orvosi ellenőrző működéséért a király többszöri dicsérrő és elismerő legmagasabb kézirattal tüntette ki.

Több tudományos társaság és egyesület, például a harkovi Állatorvosi Akadémia is tagjául választotta.

Szabó Alajos tanársága intézményünk fejlesztését, előbbrevitelét töretlen igyekezettel, lankadatlan erővel, önzetlenül végezte; elsősorban társadalmi téren igyekezett elősegíteni az állatorvosi kar felemelkedését.

1904-ben, 86 éves korában hunyt el Budapesten.

Irodalom

Szabó Alajos (1818–1904). In *Magyar agrártörténeti életrajzok*. R–Zs. Szerk.: Für Lajos–Pintér János. Magyar Mezőgazdasági Múzeum, Budapest, 1989. 269–272.

200 éves a magyar állatorvosi felsőoktatás 1787–1987. Szerk.: Holló Ferenc. Mezőgazdasági Könyvkiadó, Budapest, 1987.